

Summary

Dmytryshyn Y. L. Lidzbark revision of khelmno law. — Article.

The attempts of codification of khelmno law are explained in the article. The Lidzbark revision of khelmno law is described and analysed, the authors of which tried to establish khelmno law as a common, universal law, law which would extend to the territory of all Prussia.

Keywords: khelmno law, Lidzbark revision, Royal Prussia, Princely Prussia Malbork, General seym.

УДК 346.13:340.132.6

В. М. Коваль

ВИСНОВОК ВІД ПОПЕРЕДНЬОГО ПРАВОВОГО ЯВИЩА ДО НАСТУПНОГО АБО НАВПАКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТЛУМАЧЕННЯ АКТІВ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Висновок від попереднього правового явища до наступного або навпаки — абсолютно необхідний інструмент, яким повинен володіти кожний суб'єкт, що здійснює тлумачення актів господарського законодавства. Але у науково-теоретичній, науково-практичній, науково-популярній і навчальній літературі з господарського права цей висновок узагалі не згадується під назвою, якою він тут позначається, чи під будь-якою іншою назвою. Фахівці у галузі господарського права «без бою» віддали проблему використання висновку від попереднього до наступного правового явища або навпаки теорії права. Тому ця проблема залишається дослідженою тією мірою, яка є доступною для дедуктивного методу, характерного для теорії права. Можливості цього методу уже давно вичерпані, а юридична наука у своїх розробках проблеми, про яку йдеться, так і не дійшла до опрацювання конструктивних рекомендацій для практики, яка висновок від попереднього правового явища до наступного або навпаки просто ігнорує. Тому видається актуальним звернутися до дослідження цього висновку, використовуючи для цього індуктивний метод, який полягає у дослідженні емпіричного матеріалу — нормативних текстів і судової практики та у здійсненні спроби піднятися від емпірії до теорії.

Викладене не означає ігнорування теорії, яка є вельми корисною для роботи з емпіричним матеріалом. Тому слід констатувати, що дослідження висновку від попереднього правового явища до наступного або навпаки (правда, цей висновок позначався інакше) здійснювали Є. В. Васьковський, С. Й. Вільнянський, А. Ф. Черданцев. Останнього часу міжгалузеве дослідження цього висновку здійснив колектив авторів [1, 183–242].

Метою цієї статті є виявлення значення висновку, про який йдеться, для тлумачення і застосування актів господарського законодавства, шляхом поєднання дедуктивного і індуктивного підходів до його наукового пізнання.

Перш за все слід зазначити, що термін «висновок від попереднього правового явища до наступного або навпаки» введений до наукового обігу колективом

авторів [1, 183]. Є. В. Васьковський звужував зміст цього висновку і позначав його як «висновок від умов до наслідку і навпаки» [2, 302]. З посиланням на З. Зембинського А. Ф. Черданцев пише, що такий висновок ґрунтується на причинних зв'язках явищ [3, 102]. Видається, що термін, який використовується у назві і змісті цієї статті, є більш прийнятним, бо охоплює собою і ті зв'язки між правовими явищами, які назвати причинним зв'язком ніяк не можна.

Ідея щодо необхідності використання висновку від попереднього правового явища до наступного або навпаки при тлумаченні нормативно-правових актів відома в усьому світі так же, як відомі Дигести Юстиніана, де ця ідея виражена таким формулюванням: хто має право користуватися водою із приватного водоймища, той вважається таким, що має право проходу до водоймища для того, щоб брати із нього воду; якщо надається право проходу до чужого приватного джерела, то це право включає до свого змісту і право черпати воду [4, 307]. Юстиніан, як і юристи, висловлювання та ідеї яких він запозичував, не пояснює, в який же спосіб право проходу до приватного джерела включає до себе право черпати воду. Текстуально-то одне право із названих двох ніяк не включає інше, але ж надання права черпати воду за відсутності права проходу до водоймища означає, що правотворчий орган надав особі право, яке не може бути реалізоване. Тобто він і взагалі діяв нерозумно, бо правотворчий орган повинен через свої акти регулювати суспільні відносини, а не включати до таких актів положення, які нездатні регулювати суспільні відносини.

Отже, римські джерела дають нам емпіричний матеріал, що свідчить про визнання ними такого інструменту тлумачення, як висновок від попереднього правового явища до наступного або навпаки, але не дають теоретичних узагальнень щодо можливості використання цього висновку.

Тому слід звернути увагу на таку загальну особливість людського мислення, як його дискретність і обумовлену нею дискретність нормативного тексту. Якщо враховувати викладені обставини, тоді слід погодитись і з твердженням про те, що право проходу до чужого приватного джерела включає до себе і право черпати воду: законодавець — не програміст, який пише програму для комп'ютера і повинен послідовно описати усі деталі процесу, що програмується. Він встановлює норми для людей розумних, а тому вправі розраховувати на те, що законодавчі тексти будуть тлумачитись розумно.

Уже на початку Господарського кодексу ми помічаємо, що законодавець веде мову то про «встановлення» правових основ господарської діяльності (преамбула), то про «визначення» основних засад господарювання і «регулювання» господарських відносин (ст. ст. 1, 4), то про «застосування» правил цього Кодексу (ч. 3 ст. 4). У цьому переліку термінів синонімами є тільки «встановлення» і «визначення». «Встановлення» і «визначення» (основ, засад, правових норм) — це перша стадія упорядкування суспільних відносин за допомогою законодавства. «Регулювання» — це друга стадія, хоча не позбавлене сенсу і твердження, відповідно до якого цим терміном охоплюється і «встановлення» правових норм і їх «застосування». «Застосування» — це суто допоміжна

діяльність, яка покликана забезпечити регулювання правовими нормами тих відносин, які не вдалось підпорядкувати правовим нормам без цієї специфічної допоміжної діяльності. Отже, якщо терміну «регулювання» можна надати широкого змісту, то терміни «встановлення» («визначення») і «застосування» ніяк не можуть бути витлумачені широко. Отже, це — різні терміни.

Проте не можна не помітити, що законодавець наведені терміни розглядає як взаємозамінні. Це особливо помітне в ч. 3 ст. 4 ГК: «До господарських відносин, що виникають із торговельного мореплавства і не врегульовані Кодексом торговельного мореплавства України, застосовуються правила цього Кодексу». Неврегульованість відповідних відносин Кодексом торговельного мореплавства тягне за собою не «регулювання» цих відносин Господарським кодексом, а «застосування» до них Господарського кодексу. Твердження про те, що із ч. 3 ст. 4 ГК випливає, що законодавець терміни «регулювання» і «застосування» ототожнює, є неприйнятним, оскільки оспорує фундаментальні основи юриспруденції. Тому необхідно дати якусь іншу інтерпретацію застосуванню у преамбулі, ст. ст. 1 і 4 ГК названих термінів. Ця інтерпретація полягає в такому.

Коли йдеться про застосування Господарського кодексу до відносин у сфері торговельного мореплавства, то за допомогою висновку від наступного правового явища (застосування) до попереднього виявляється правовий припис, відповідно до якого відносини, які виникають із торговельного мореплавства і які не врегульовані Кодексом торговельного мореплавства, регулюються Господарським кодексом. Якщо ж такий висновок заперечувати, то ч. 3 ст. 4 ГК взагалі не може бути задовільно витлумачена.

Подібно до викладеного із зазначення на встановлення (визначення) Господарським кодексом основ, засад, правових норм непрямо впливає і за допомогою висновку від попереднього правового явища до наступного виявляється правові приписи, згідно з якими цей Кодекс регулює відповідні відносини і застосовується до відповідних правовідносин.

Отже, фундаментальні положення Господарського кодексу не можуть бути задовільно витлумачені, якщо суб'єкт тлумачення не володіє таким методологічним інструментом як висновок від попереднього правового явища до наступного і навпаки. Тим більше використання такого висновку є необхідним для тлумачення більш конкретних правових норм, що і буде показано нижче.

Відповідно до ч. 3 ст. 198 ГК «відсотки за грошовими зобов'язаннями учасників господарських відносин застосовуються у випадках, розмірах та порядку, визначених законом або договором». Це законодавче положення є складним для тлумачення, бо в ньому поряд з «випадками» поставлені «розміри», а також «порядок». «Випадки» — це сфера дії диспозиції правової норми, що надає кредитору право на отримання відсотків, а на боржника покладає обов'язок сплати відсотків. Іншими словами, встановлення законом або договором зазначених випадків є встановленням гіпотези правової норми, що формулюється в ч. 3 ст. 198 ГК у бланкетний спосіб. Ця гіпотеза має бути встановлена спеціальними нормами у відношенні до правової норми, що формулюється у ч. 3 ст. 198 ГК. Правильність цього твердження стає більш наглядною, якщо

шляхом логічного перетворення ч. 3 ст. 198 ГК сформулювати таку правову норму: «Відсотки за грошовими зобов'язаннями учасників господарських відносин не застосовуються, крім випадків, передбачених законом або договором». Цілком очевидно, що тут йдеться про господарські відносини. Тож і винятки із загального правила можуть передбачатись законом, дія якого не виходить за межі цих відносин.

Що стосується розміру відсотків, про який йдеться у ч. 3 ст. 198 ГК, то він є частиною диспозиції бланкетної правової норми, що формулюється в цьому законодавчому положенні, а тому він може бути визначений будь-якою правовою нормою, що поширюється на майново-господарські зобов'язання, в тому числі і правовими нормами, що встановлюються Цивільним кодексом. Це означає, що за відсутності в законах, що є актами господарського законодавства, спеціальних правил, що визначають розмір відсотків, цей розмір повинен визначатись відповідно до ст. 536 ЦК (якщо немає порушення грошового зобов'язання) і ч. 2 ст. 625 ЦК (якщо має місце порушення грошового зобов'язання).

Вказівка на порядок, встановлений законом, у ч. 3 ст. 198 ГК має інтерпретуватись так, що цей порядок може бути визначений спеціальним законом, а за відсутності такого закону може застосовуватись і загальний закон, маючи на увазі перевагу матеріальних норм перед процесуальними, в силу якої відсутність спеціальної процедури не може виключати застосування спеціального матеріального правила.

За викладених умов при тлумаченні ч. 3 ст. 198 ГК слід встановити, чи передбачені нормами господарського права випадки, коли за грошовими зобов'язаннями сплачуються відсотки. У пошуках таких випадків зупинимось на ч. 4 ст. 232 ГК («відсотки за неправомірне користування чужими коштами справляються по день сплати суми цих коштів кредитором, якщо законом або договором не встановлено для нарахування відсотків інший строк»). Тут не формулюється застереження про те, що це правило застосовується у випадках, коли законом або договором передбачається сплата відсотків, а встановлюється, що йдеться про відсотки за неправомірне користування чужими коштами, і передбачається, що відсотки справляються по день сплати цих сум коштів. Але ж безглуздо було б встановлювати період, за який справляються відсотки, якщо їх сплата законом не передбачена, хоч відповідно до ч. 3 ст. 198 ГК і може бути передбачена. За таких умов слід визнати, що за допомогою висновку від наступного правового явища (строку, за який справляються відсотки за неправомірне користування чужими коштами) до попереднього при тлумаченні ч. 4 ст. 232 ГК виявляється правова норма, згідно з якою обов'язок сплати відсотків за користування чужими грошовими коштами має місце завжди, коли виконання грошового зобов'язання прострочене (коли користування чужими коштами було незаконним, тобто було наслідком порушення). Що стосується розміру відсотків, які підлягають сплаті відповідно до ч. 4 ст. 232 ГК, то його слід визначати відповідно до ч. 2 ст. 625 ЦК, якщо з цього приводу не встановлені спеціальні правила. Отже, він складає три відсотки річних, якщо сторони не домовились про інший розмір.

Порядок застосування відсотків за грошовими зобов'язаннями учасників господарських відносин, який згадується у ч. 4 ст. 198 ГК, визначається в ч. 4 ст. 232 ГК шляхом зазначення на те, що відсотки справляються «по день сплати цих сум кредиторю».

У даному випадку за допомогою висновків від наступного правового явища до попереднього і навпаки вдалось встановити, що у разі порушення грошового зобов'язання господарського характеру боржник зобов'язаний сплачувати відсотки. Але законодавчою підставою для цього є не ч. 2 ст. 625 ЦК, як вважається у практиці господарських судів, а ч. 4 ст. 232 ГК. А ч. 2 ст. 625 ЦК застосовується до таких відносин тільки в тій частині, в якій Господарський кодекс не формулює будь-якого правила, що встановлює чи передбачає порядок встановлення розміру відсотків за неправомірне користування чужими грошовими коштами. Частина 2 ст. 625 ЦК при цьому виконує стосовно Господарського кодексу роль положення загальної частини.

З урахуванням висновку від наступного правового явища до попереднього видається таким, що не відповідає змісту Закону «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань», тлумачення яке дав Вищий господарський суд України одному із його роз'яснень [5, п. 49]. Відповідно до цього тлумачення «положення Закону України «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань» не встановлюють обмежень щодо визначення розміру пені, а передбачають обмеження розміру пені, що підлягає стягненню». У цьому Законі йдеться про пеню, яку «платники грошових коштів сплачують...». Висновок від попереднього правового явища (сплати) до наступного (стягнення, що застосовується у разі, якщо платник добровільно пеню не сплатив), який зробив Вищий господарський суд, безумовно, є правильним. Однак відмова Вищого господарського суду зробити висновок від наступного правового явища (сплати пені) до попереднього (встановлення пені в договорі, за термінологією Вищого господарського суду, «визначення розміру пені») свідчить про те, що Вищому господарському суду не чужим є не тільки гнучкий підхід до тлумачення актів законодавства, що відповідає їх логіці, а й нічим не виправдане суто буквальне тлумачення актів законодавства, причому ці два способи тлумачення поєднуються в одній невеликій фразі. Тож вишло, що стягнути пеню за прострочення виконання грошових зобов'язань в розмірі, що перевищує подвійну облікову ставку Національного банку України, начебто не можна, але ж і визнати недійсною відповідну умову господарського договору не можна.

Висновок від попереднього правового явища до наступного і навпаки є також засобом запобігання вульгарному, бюрократичному тлумаченню законодавчих та інших нормативно-правових актів.

Так, коли в частині першій ст. 12 Закону «Про електроенергетику» йдеться про розроблення і затвердження Національною комісією з регулювання електроенергетики (НКРЕ) правил користування електричною енергією як про одно із основних завдань НКРЕ, можлива постановка питання про те, чи є це наданням законом НКРЕ повноваження на здійснення правотворчості, як це перед-

бачено частиною другою ст. 19 Конституції України. При вульгарному, бюрократичному тлумаченні можна було б стверджувати, що назване законодавче положення не надає НКРЕ повноваження на здійснення відповідною правотворчої функції. Якщо ж врахувати зв'язок між основними завданнями НКРЕ як попереднім правовим явищем і відповідним повноваженням НКРЕ, зміст якого виявляється при тлумаченні частини першої ст. 12 Закону «Про електроенергетику» за допомогою висновку від попереднього правового явища до наступного, як наступним правовим явищем, то у такий спосіб виявляється правовий припис, відповідно до якого НКРЕ має повноваження затверджувати правила користування електричною енергією.

Подібно до цього слід тлумачити і положення п. 10 ст. 6 і п. 6 ст. 7 Закону «Про будівельні норми», згідно з яким до повноважень центрального органу виконавчої влади з питань будівництва та архітектури, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади належить організація роботи з офіційного оприлюднення державних і галузевих будівельних норм, у тому числі шляхом розміщення на офіційному веб-сайті відповідного державного органу баз даних з актуалізованими текстами цих норм. Тут не йдеться про публікацію будівельних норм в офіційному друкованому виданні відповідного суб'єкта нормування, не встановлюється також обов'язок відповідних органів виконавчої влади здійснювати публікацію будівельних норм у своїх офіційних друкованих виданнях. Але встановлюється, що належне зареєстровані державні і галузеві будівельні норми, зміни до них набувають чинності не раніше ніж через 90 днів з дня їх опублікування в офіційному друкованому виданні відповідного суб'єкта нормування (ч. 8 ст. 10 Закону «Про будівельні норми»). Звідси непрямо випливає і висновком від наступного правового явища (набрання чинності будівельними нормами після спливу відповідного строку з дня їх опублікування) до попереднього виявляється правовий припис, згідно з яким відповідні органи виконавчої влади (суб'єкти нормування) зобов'язані публікувати державні і галузеві будівельні норми в своїх офіційних друкованих виданнях, а невиконання цього обов'язку виключає набрання чинності відповідними державними і галузевими будівельними нормами.

Цивільний кодекс досить ліберально підходить до мети і предмета діяльності юридичних осіб, лише стосовно установ передбачається необхідність визначення їх мети в установчому акті (ст. 88 ЦК) та встановлюється порядок її зміни (ст. 103 ЦК). Стосовно всіх інших юридичних осіб Цивільний кодекс не вимагає визначення в їх установчих документах мети чи предмета діяльності. Включення таких положень до установчих документів юридичних осіб відповідно до положень Цивільного кодексу є можливим, але не обов'язковим.

Господарський кодекс (ч. 1 ст. 43) встановлює загальне правило про те, що підприємці (ними відповідно до ст. 42 ГК є суб'єкти господарювання, які мають відповідні ознаки) мають право без обмежень самостійно здійснювати будь-яку підприємницьку діяльність, яку не заборонено законом. Але, коли справа дійшла до формулювання вимог до установчих документів суб'єктів господарювання, законодавець послідовно настоює на тому, щоб у них визначались

мета і предмет діяльності (ч. 2, 4 ст. 57; ч. 2 ст. 82 ГК). Немає будь-якої підстави безпосередньо із цих законодавчих положень робити висновок про те, що ними обмежується право суб'єктів господарювання на здійснення підприємницької діяльності, яке (право) встановлене ч. 1 ст. 43 ГК. Такий висновок був би суто асоціативним.

Але ж провадження юридичною особою діяльності, що суперечить установчим документам, є підставою для постановлення судового рішення щодо припинення юридичної особи (ч. 1 ст. 38 Закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»). Звідси висновком від наступного правового явища (права суду постановити судове рішення про припинення юридичної особи за наявності зазначеної підстави) до попереднього виявляється правовий припис, відповідно до якого юридичні особи (в тому числі і суб'єкти господарювання) не мають права здійснювати діяльність, що суперечить меті і предмету діяльності, як вони визначені в установчих документах юридичної особи (такою є діяльність, не передбачена установчими документами). Це спеціальне правило і підлягає переважному застосуванню перед ч. 1 ст. 43 ГК, тим більше, що ця частина містить застереження «яку не заборонено законом» (ч. 1 ст. 38 Закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» може бути інтерпретована так, що встановлює згадану заборону).

Існує невідповідність термінології що вживається в ст. 207 ГК, де йдеться про недійсність господарського зобов'язання, з термінологією ст. ст. 215, 216 та інших Цивільного кодексу, в яких вживається термін «недійсність правочину». Це стало однією із причин для висновку про те, що ст. 207 ГК взагалі не підлягає застосуванню (п. 21 Інформаційного листа Вищого господарського суду «Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України» [5]). Але ця відмінність у термінології ніяк не впливає на юридичний зміст відповідних законодавчих положень. У Цивільному кодексі відповідно до традиції, що склалась століттями, йдеться про недійсність правочину. Недійсність правочину як юридичного факту, що зазвичай породжує цивільні правовідносини, означає, що такі правовідносини (зобов'язання) не виникли, оскільки правочин і правовідносини (зобов'язання) є пов'язаними правовими явищами як попереднє (правочин) і наступне (правовідносини, зобов'язання). Тому, хоч у Цивільному кодексі зазвичай використовується термін «правочин», застосовується і термін «недійсність» зобов'язання чи вимоги (ст. 519, ч. 2, 3 ст. 548 ЦК).

Використання у ст. ст. 207, 208 ГК терміна «недійсність зобов'язання» не тягне за собою будь-якої суперечності між відповідними положеннями Цивільного і Господарського кодексів.

Цивільне законодавство (відповідні положення господарського законодавства), з одного боку, і права та законні інтереси, — з іншого, також пов'язані як попереднє і наступне правові явища. Тому позначення в ч. 1 ст. 215 ЦК підстави недійсності правочину як недодержання вимог ст. 203 ЦК, тобто вимог цивільного законодавства, і позначення в ч. 2 ст. 207 ГК підстави визнан-

ня недійсною умови господарського зобов'язання як порушення прав та законних інтересів відповідних осіб не свідчить про наявність суперечності між ч. 1 ст. 215 ЦК і ч. 2 ст. 207 ГК, а вимагає врахування тієї обставини, що положення законодавства, з одного боку, і права та інтереси учасників відповідних відносин, з іншого, є пов'язаними як попереднє і наступне правові явища. Тому сказати, що правочин (договір, зобов'язання) порушує вимоги законодавства, означає те ж саме, що сказати, що цей правочин порушує відповідні права чи інтереси осіб, на яких це законодавство поширюється.

Звернемо увагу і на термін «умова господарського зобов'язання», що використовується у ст. 207 ГК. Зазвичай так говорити не прийнято, говорять про умови договорів, але ж слід враховувати, що термін «договір» і «зобов'язання» є пов'язаними правовими явищами (як попереднє і наступне), тому ці терміни часто вважають синонімами, а один із провідних російських науковців-цивілістів М. Й. Брагінський використовує навіть термін «договір-правовідносини» [6, 220]. Оскільки за базове поняття у ст. ст. 207 і 208 ГК було взяте зобов'язання, то при встановленні правила про визнання недійсною частини зобов'язання було зручніше використати не термін «частина зобов'язання», що не є загальноновизнаним, а термін «умова зобов'язання», в якому використовуються два слова «умова» і «зобов'язання». Ці слова є загальноновживаними в науці цивільного і господарського права, правда, взяті вони із різних понятійних рядів, але цей недолік законодавчого тексту легко долається шляхом логічного тлумачення ст. 207 ГК.

Як бачимо, ст. ст. 207, 208 ГК встановлюють задовільно формально визначені законодавчі положення. Правда, їх тлумачення передбачає необхідність врахування контексту цих статей, а також застосування таких логічних засобів як висновки від попереднього правового явища до наступного і навпаки. Цими законодавчими положеннями встановлюються особливості правового регулювання майнових відносин у сфері господарювання, тобто спеціальні правові норми, які підлягають переважному застосуванню до господарських зобов'язань порівняно із загальними положеннями ст. ст. 203, 215, 216 ЦК. Цей висновок не відповідає загальнопоширеній практиці вирішення судами господарських справ, і автор не виключає того, що практику немає необхідності змінювати, оскільки закон є чинним положенням з урахуванням практики його тлумачення компетентними судами. Але ж наука повинна вести пошук істини, у даному випадку — дійсного змісту положень актів законодавства.

Задовільна інтерпретація ч. 7 ст. 181 ГК також передбачає використання висновку від наступного правового явища до попереднього. Це законодавче положення встановлює: «Якщо сторона, яка одержала протокол розбіжностей щодо умов договору, заснованого на державному замовленні або такого, укладення якого є обов'язковим для сторін на підставі закону, або сторона — виконавець за договором, що в установленому порядку визнаний монополістом на певному ринку товарів (робіт, послуг), яка одержала протокол розбіжностей, не передасть у зазначений двадцятиденний строк до суду розбіжності, що залишилися неврегульованими, то пропозиції другої сторони вважаються прий-

нятими». Тут встановлюються наслідки непередання переддоговірного спору на вирішення господарського суду. Але ж обов'язок відповідних суб'єктів передавати спори, що виникають при укладенні господарських договорів, не встановлений. Загальне правило ч. 5 ст. 181 ГК, яке покладає на сторону, що отримала протокол розбіжностей, передати розбіжності, що не були врегульовані, на вирішення суду, до відносин, на які поширюється чинність ч. 7 ст. 181 ГК, не може бути застосоване, бо умовою виникнення цього обов'язку відповідно до ч. 5 ст. 181 ГК є згода іншої сторони на передання переддоговірного спору до суду. За викладених підстав ч. 7 ст. 181 ГК слід витлумачити у такий спосіб, що із наступного правового явища (несприятливих наслідків для сторони, яка не передала переддоговірний спір на вирішення суду) до попереднього виявляється правовий припис, відповідно до якого зазначена сторона несе обов'язок передати переддоговірний спір на вирішення суду.

У цьому випадку використання висновку від наступного правового явища до попереднього не тільки допомагає задовільно витлумачити ч. 7 ст. 181 ГК, а й дає можливість надати усій ст. 181 ГК ознаки логічної послідовності і несуперечності. Без цього висновку ст. 181 ГК виглядає як певний набір нормативних фрагментів.

У практиці господарських судів висновок від попереднього правового явища до наступного враховується, але тільки інтуїтивно, бо при цьому на використання цього методологічного інструмента не зазначається. Зокрема, Вищий арбітражний суд свого часу витлумачив умову договору оренди про те, що орендодавець зобов'язується протягом однієї декади після припинення дії договору або його розірвання компенсувати орендареві кошти, витрачені на поліпшення орендованого майна, з урахуванням його зносу та рівня інфляції на момент розірвання договору як згоду орендодавця на поліпшення орендованого майна орендарем [8].

Викладене дає підстави стверджувати, що існує нагальна потреба в тому, щоб фахівці в галузі права, особливо судді, оволоділи висновком від попереднього правового явища до наступного або навпаки як інструментом тлумачення актів законодавства. Зрозуміло, що вони при цьому вправі розраховувати на допомогу з боку науки, яка також має усвідомити значущість зазначеного методологічного інструменту.

Подальші наукові дослідження висновку від попереднього повинні продовжити аналіз емпіричного матеріалу, маючи на увазі необхідність встановлення меж припустимого використання цього висновку та опрацювання способів вирішення колізій між правовими нормами, що виявляються за допомогою такого висновку, і іншими правовими нормами.

Література

1. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України. В 4 т. Т. 4. Методологія тлумачення нормативно-правових актів. — К. : Юрид. кн., 2008. — 848 с.
2. Васьковский Е. В. Цивилистическая методология. Учение о толковании и применении гражданских законов / Е. В. Васьковский. — М. : ЦентрЮрИнфоР, 2002. — 508 с.

3. Черданцев А. Ф. Вопросы применения советского права / А. Ф. Черданцев. — Свердловск, 1972. — 192 с.
4. Памятники римского права : Законы XII таблиц. Институции Гая. Дигесты Юстиниана. — М. : Зерцало, 1997. — 608 с.
5. Про деякі питання практики застосування норм Цивільного і Господарського кодексів України : інформ. лист Вищого господарського суду України від 7 квіт. 2008 р. № 01-8/211 // Вісник господарського судочинства. — 2008. — № 3. — С. 45–66.
6. Брагинский М. И. Договорное право. Общие положения / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. — М. : Статут, 1997. — 628 с.
7. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням конкурентного законодавства (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України) : оглядовий лист Вищого господарського суду України від 21 серп. 2007 р. № 01-8/741 // Вісник господарського судочинства. — 2001. — № 3. — С. 103–109.

Анотація

Коваль В. М. Висновок від попереднього правового явища до наступного або навпаки як інструмент тлумачення актів господарського законодавства. — Стаття.

Висновок від попереднього правового явища до наступного або навпаки є засобом виявлення при тлумаченні актів господарського законодавства правових норм, які непрямо закріплені в таких актах. У судовій практиці і науці цей висновок не використовується. Так виникають прогалини у господарському законодавстві, які заповнюються способами, що є неадекватними. Це призводить до помилок при правозастосуванні. Тому судова практика за допомогою науки повинна освоїти цей інструмент тлумачення актів господарського законодавства і змінити у відповідних випадках практику правозастосування.

Ключові слова: акти господарського законодавства; правові норми; висновок від попереднього правового явища до наступного; висновок від наступного правового явища до попереднього.

Аннотация

Коваль В. Н. Вывод от предыдущего правового явления к последующему или наоборот как инструмент толкования актов хозяйственного законодательства. — Статья.

Вывод от предыдущего правового явления к последующему или наоборот является способом выявления при толковании актов хозяйственного законодательства правовых норм, которые непрямо закреплены в таких актах. В судебной практике и науке это вывод не используется. Так возникают пробелы в хозяйственном законодательстве, которые заполняются способами, которые являются неадекватными. Это приводит к ошибкам в процессе правоприменения. Поэтому судебная практика при помощи науки должна освоить это инструмент толкования актов хозяйственного законодательства и изменить в соответствующих случаях практику правоприменения.

Ключевые слова: акты хозяйственного законодательства, правовые нормы, вывод от предыдущего правового явления к последующему, вывод от последующего правового явления к предыдущему.

Summary

Koval V. N. Inference from previous legal phenomenon to the sequential or vice-versa as the instrument of interpretation of the economic law acts. — Article.

Conclusion from previous legal phenomenon to the sequential or vice-versa is the method of identification during the interpretation of the interpretation of the economic law acts of principle of law, which indirectly assigned in such acts. In the judicial practice and science this conclusion isn't work. The same way appear the gaps in the economy legislation, that are not filled by methods, that are irrelevant. This leads to the mistakes in the process of the law enforcement. Therefore the judicial practice with the help of science must assimilate this instrument of interpretation of the economic law acts and correct in the appropriate cases the practice of the law enforcement.

Keywords: economic law acts, principle of law, conclusion from previous legal phenomenon to the sequential, conclusion from sequential legal phenomenon to the preceding.